

Agneta Ney. *Vänskap mellan kvinnor på vikingatiden. Om urval och historieskrivning i de isländska sagorna*. Lund: Nordic Academic Press, 2023. 201 s.

Agneta Ney er en førende forsker i kønsstudier indenfor nordisk vikingetid og middelalder. Hun har publiceret talrige artikler om emnet, blandt andet om venskab mellem kvinder i fornaldarsagaerne. Hendes nye bog er delt op i syv kapitler, samt afsluttende kommentarer: 1) Inledning, 2) Isländska sagor som historiska källor, 3) Islänningasagorna, 4) Förtroligt i vävstugan, 5) Gårdens kvinnor, 6) Släktbandens vänskap og 7) Vänskap mellan kvinnor utan släktband.

I sin indledning drøfter Agneta Ney, hvordan venskab mellem mænd repræsenterer et fundamentalt socialt netværk i vikingetidens samfund. Venskab mellem mænd har været et grundigt studeret emne i de sidste årtier. En tilsvarende studie af venskab mellem kvinder har ikke før været gennemført, med undtagelse af Natalie Van Deusens artikel "Sworn Sisterhood. On the (Near-) Absence of Female Friendship from the Íslendingasögur" i *Scandinavian Studies*, 2014:86/1, s. 52–71. Generelt er det mandlige venskab et led i en politisk magtalliance og ikke baseret på følelser. En interessant undtagelse er venskabet mellem Kjartan og Bolli i Laxdæla saga. Det falder ganske vist udenfor bogens emne, men kunne have fortjent at blive nævnt på grund af sagaens usædvanlige emotionelle ordforbrug om de to mænds venskab. Kan denne interesse for følelser muligvis være på grund af Laxdæla sagas kvindelige perspektiv?

Agneta Ney spørger om hvorvidt venskabelige forhold er anderledes mellem kvinder end mænd. Hun citerer et smukt eksempel om kvindeligt venskab fra Eddadigtningen. Digtet Oddrúnargrátr fortæller om kvinden Oddrún, som ligger i barselsseng og ikke kan føde. Veninden Borgný kommer til undsætning. Begge kvinder har oplevet ulykkelige kærlighedsforhold og deres fortrolige samtale hjælper Oddný. Kvindernes venskab karakteriseres af fortrolighed og gensidig forståelse. Omstændighederne spiller en stor rolle i fortællingen. Stedet er en barselstue hvor kun kvinder er til stede.

Bogens andet kapitel handler om hvorvidt sagaerne kan bruges som historiske kilder. Som historiker har Agneta Ney en fornuftig holdning til spørgsmålet og mener at sagaerne hverken kan ses som litteratur eller

Egilsdóttir, Ásdís. 2024. Rec. av Agneta Ney. *Vänskap mellan kvinnor på vikingatiden. Om urval och historieskrivning i de isländska sagorna*. *Scripta Islandica* 74: 111–113.

© Ásdís Egilsdóttir (CC BY)

DOI: 10.33063/diva-524131

historie. Man kan ikke stille samme krav til dem som til moderne historiskrivning og sagaforfatterne stræber efter at gøre deres tekst til en gribende og spændende læseoplevelse der også har et historisk præg. De afspejler også forfatternes ideologi og deres opfattelse af fortiden.

Det tredje kapitel er en oversigt over islændingesagaerne, med udgangspunkt i den svenske oversættelse af dem fra 2014, hvis indledning er skrevet af Robert Kelloog. Sagaerne er klassificeret efter den rolle som den mandlige hovedperson spiller. Agneta Ney vælger derimod at studere kvindernes relation til mændernes rolle som skald, fredløs eller helt og eventyrer. Hun studerer også kvindernes rolle i fejder og magtspil.

I kapitel fire vender Agneta Ney sig mod kvindernes opholdsplads på gården. Kapitlet har den smukke overskrift "Förtroligt i vävstugan". Det drejer sig om kommunikation mellem kvinder når de sidder og udfører kvindeligt arbejde som f.eks. vævning. Det værelse som Ney hovedsagelig beskriver i dette kapitel er *dyngja*. En *dyngja* bliver, som det fremgår af Neys tekst, ikke udelukkende brugt til vævning, men også til andre kvindelige arbejder såsom syning. Den kan også være en opholdstue til kvinder. *Dyngja* har nok været en vævestue i vikingetiden men ordforrådet i islændingesagaerne viser at det ikke har været dens eneste funktion. ONP: Dictionary of Old Norse Prose (<https://onp.ku.dk/onp/onp.php>) er et udmærket og uundværligt værktøj når det gælder studier af ordforbrug i nordiske middelaldertekster. Begrebet *Skemma* bliver også analyseret i dette kapitel, med et citat fra *Víglundar saga*, hvor en norsk jarl lader en *skemma* bygge til sin smukke datter. *Víglundar saga* er en forholdsvis ung saga, dateret til det fjortende århundredes sidste halvdel og bevaret i håndskrifter fra det femtende århundrede. Denne saga viser indflydelse fra senmiddelalderens romaner såsom *Sigurðar saga þögla*, hvor den unge Sedentiana bor i et lignende hus. Kvindernes bolig i disse sagaer er omgivet af høje mure som skal værne om de unge jomfruer. I *Víglundar saga* er den unge kvinde omgivet af andre kvinder som skal oplære hende i håndarbejde, og denne bolig har meget tilfælles med den førnævnte *dyngja*. Ordet *skemma* har dog en mere kompliceret betydning end *dyngja*. Det fremgår af sagaernes ordforråd at mænd, kvinder og børn kunne sove i en *skemma*. En *skemma* er også et opbevaringsrum. Der findes talrige eksempler på at *skemma* er et udehus til kvinder i fornaldarsagerne og ridderromaner, både i de oversatte romaner og de som er forfattet på modersmålet.

Kapitel fem er tilegnet kvindernes arbejde på gården. Det er ofte anonyme arbejdskvinder som alligevel spiller en vigtig rolle i en sagas handling. Som Agneta Ney nævner i slutningen af kapitlet kan venskab have været en

følge af de nære forhold under arbejdet, men der savnes vidnesbyrd om det. Kapitlet indeholder en kort men interessant analyse af kvinder på tærsklen, som repræsenterer det liminale mellemrum mellem ude og inde.

De sidste to kapitler handler om venskab indenfor og udenfor slægten.

Vänskap mellan kvinnor på vikingatiden er en kort bog. Hvis den udelukkende havde handlet om venskab mellem kvinder ville materialet næppe have været nok til en hel bog. Til gengæld får læseren en mere omfattende analyse af forskellige relationer mellem kvinder i sagalitteraturen. Fremstillingen er klar og giver svar på mange spørgsmål vedrørende kvinder og venskab. Bogen har intet register, men fyldige noter følger hvert kapitel og der er en omfattende kilde- og litteraturliste til slut.

I sin bog fokuserer Agneta Ney på vikingetiden. Det er muligt at venskabelige forhold mellem kvinder ikke har forandret sig meget fra vikingetiden (ca 800–1050) til det trettende århundrede, når de mest kendte sagaer blev skrevet ned. Men det er tvivlsomt at bruge en ung saga som *Víglundar saga* som kilde. Mange læsere vil nok ønske sig et fyldigere værk med fokus på middelalderen, sagaernes nedskrivningstid. I den sammenhæng kunne man tænke sig en undersøgelse som også indeholder de såkaldte samtidssagaer. Findes der eksempler på venskab mellem kvinder i Sturlungakompilationen som kan sammenlignes med islændingesagaerne? Bispesagaerne kunne også bidrage til vores viden om venskab i middelalderen. I den hagiografiske *Jóns saga helga* forekommer en ung kvinde som ønsker at blive nonne, eller eneboerske. Den unge kvinde, som bor på bispesædet Hólar, flygter da bispem og andre mænd på stedet mener at hun er for ung til at tage denne beslutning. Man frygter at hun er gået fra forstanden og er sprunget i en flod. Det er kvinderne på Hólar som viser solidaritet med den unge kvinde. De omtaler hende som “søster”, som et tegn på de stærke bånd mellem kvinderne. Når den unge kvinde vender tilbage har hun bestået prøven og bliver eneboerske. De islandske jærtegn bliver aldrig studeret grundigt nok. De beskriver kvinder i deres hverdag som arbejder sammen og taler med hinanden. Der findes materiale nok til videre studier af kvinder, fællesskab og venskab i de nordiske middelaldertekster. Heldigvis findes der også dygtige forskere som Agneta Ney der kan føre arbejdet videre.

Ásdís Egilsdóttir

Háskóli Íslands

ORCID iD 0000-0002-3442-5483

